

Івасишин Тарас Михайлович,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики Навчально-наукового
гуманітарного інституту Національної
академії Служби безпеки України, кандидат
біологічних наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ОГЛЯДУ ТРУПА

Із прийняттям нового Кримінально-процесуального кодексу, який набув чинності 19 листопада 2012 року, було внесено багато змін та доповнень до статті, що стосується процедури огляду трупа. Так, у статті 238 зазначено, що огляд трупа становить: «1. Огляд трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта. 2. Огляд трупа може здійснюватися одночасно з оглядом місця події, житла чи іншого володіння особи з одержанням правил цього Кодексу про огляд житла чи іншого володіння особи. 3. Після огляду труп підлягає обов'язковому направленню для проведення судово-медичної експертизи для встановлення причини смерті. 4. Труп підлягає видачі лише з письмового дозволу прокурора і тільки після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті» [1].

Зважаючи на частину 2 статті 238 КПК України, слідчий або прокурор зобов'язаний запросити не менше двох понятих для проведення огляду трупа, або як винятком забезпечити безперервний відеозапис проведення цієї слідчої дії.

Огляд трупа полягає в безпосередньому сприйнятті зовнішніх ознак із метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Ці відомості повинні забезпечити можливість встановити потерпілу особу, місце, час, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення, причини смерті.

Перед оглядом трупа судово-медичному експерту необхідно сфотографувати труп за правилами орієнтуючої, панорамної, вузлової та детальної зйомки. Потім окреслити крейдою місце знаходження трупа [2, с. 11, 12].

Огляд трупа відбувається в два етапи. Першим є загальний огляд, після чого здійснюється детальна візуалізація. До загального огляду належать: поза трупа його положення, зовнішній вигляд, знаряддя спричинення смерті тощо. До детального огляду відносять: одяг, тіло трупа, характер, ступінь і локалізацію трупних явищ та ушкоджень, стан зубного апарата, наявність виділень, предмети, знайдені в одязі трупа тощо.

У частині 3 статті 238 КПК України чітко вказано про обов'язкове проведення судово-медичної експертизи встановлення причин смерті в медичній установі. Додатково в частині 4 статті 238 зазначено, що тільки за письмовим дозволом прокурора труп може видаватись після обстеження.

У судово-медичній практиці нерідко доводиться досліджувати трупи невідомих осіб. У таких випадках найважливішим питанням, що постає перед органами слідства, є упізнання особи, якій належить труп. У зв'язку з цим судово-медичний експерт повинен підпорядкувати весь процес дослідження цій меті.

Під час судово-медичного дослідження трупа невідомої особи не тільки з'ясується причина смерті, наявність і характер тілесних пошкоджень, давність настання смерті тощо, а й визначають всі прикмети та особливості померлого, які можуть бути використані для встановлення його особи.

У процесі дослідження трупа невідомої особи судово-медичний експерт складає «Упізнавальну карту», де фіксує всі прикмети та особливості трупа.

При зовнішньому огляді трупа насамперед потрібно більш детально описати одяг, звертаючи увагу на його фасон, розміри, якість тканини, фабричні мітки, ступінь зношеності, наявність латок, вміст кишень. Одяг і всі доставлені з ним предмети зберігають і, якщо потрібно, передають слідчим органам.

Важливе значення для впізнання особи має складання словесного портрета і фотографування трупа, яке проводиться за правилами сигналітичної фотографії – всього трупа, а також його обличчя в трьох проекціях (фас, лівий і правий профіль). Якщо на обличчі виявляють пошкодження або забруднення, то їх перед фотографуванням усувають, зашивають рани, змивають кров і реставрують обличчя.

Представники органів слідства проводять дактилоскопіювання трупа, для виконання якої судово-медичний експерт, якщо потрібно, проводить підготовку пальців рук.

При дослідженні трупа невідомої особи слід визначити:

- 1) антропологічний тип;
- 2) деякі антропометричні показники (довжина тіла, окружність голови, довжина ступні);
- 3) можливий вік;
- 4) статуру (середня, кремезна, атлетична, слабка тощо);
- 5) характерні прикмети (татування, сліди операцій, пошкодження, ампутації, фізичні вади, протези); за наявності татування потрібно його описати, вказати точну локалізацію, колір, зміст і сфотографувати.

Складають зубну формулу, в якій описують стан зубів, їх кількість, яких із них немає, наявність пломб, коронок, вставних щелеп, каріозних змін, відмічають характер прикусу. Для впізнання особи стоматологічний статус має особливе значення, оскільки він не піддається дії зовнішніх чинників і може бути використаний при дослідженні трупів, які перебувають у стадії розпаду, скелетування тощо.

При внутрішньому дослідженні трупів невідомих осіб звертають увагу на ознаки раніше перенесених хвороб, хірургічних операцій, травм. Причому характер травм, пошкоджень кісток скелета та професійних його деформацій може бути встановлений за допомогою тотальної рентгенографії тіла трупа. Крім того, обов'язково вилучають шматочки внутрішніх органів для судово-гістологічного дослідження, оскільки за його результатами можливо виявити хвороби внутрішніх органів, що можна зіставити із записами в медичних документах.

Важливі індивідуальні ознаки має і малюнок рельєфу твердого піднебіння, відбиток якого може бути також об'єктом ідентифікації особи.

Для лабораторного дослідження беруть кров для встановлення її групової належності або дослідження її за допомогою методу геномної дактилоскопії, який дає змогу провести ідентифікацію невідомої особи із високим ступенем вірогідності.

У деяких випадках, наприклад, при значному пошкодженні голови, дослідженні скелетованих трупів тощо, слід вилучати череп для проведення наступної ідентифікації особи за зажиттєвою фотографією.

Усі особливості, виявлені під час дослідження трупа, його індивідуальні ознаки мають виняткове значення для встановлення особи померлої невідомої людини тільки в разі їх зіставлення з показаннями свідків, родичів, даними медичної документації, а також із результатами деяких специфічних досліджень, наприклад молекулярно-генетичного дослідження крові [3].

Отже, процедура огляду трупа згідно з новим чинним Кримінально-процесуальним кодексом суттєво доповнена учасниками слідчих дій та умовами його проведення, що забезпечує ефективність процедури огляду трупа.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012.
2. Перлін С.І., Шевцов С.О., Косміна Н.М., Іонова В.В. Огляд місця події: виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження: Методичні рекомендації. Харків : ДНДЕКЦ МВС України, 2009.
3. Богуславський А.П. Судово-медична експертиза трупів невідомих осіб. Київ : Здоров'я, 1964. 143 с.